

הגדרתי היום

לקט מתוך שיחות שנאמרו בישיבת "נחלת שלמה" בני ברק

פרשת ויגש

אני יוסף

אני יוסף לאחר שהלבישני אבי כתונת פסים

אחי יוסף רעו את הצאן, ויוסף נשאר במחיצת אביו. בתקופת שהייתו עם אביו זכה לעלות בחכמה, יעקב מסר לו את כל תורתו שלמד בישיבת שם ועבר. והיה לבן זקוניו בר חכים לאביו.

בנוסף, מתוך שרצה יעקב שיוסף ישמש אותו ולא יצטרף אל אחיו במרעה הצאן, כאשר נבחר יוסף לתפקיד זה תפר לו יעקב כתונת פסים כיאה למי שמשמש את יעקב החשוב והמכובד. תפקיד זה העסיק את יוסף במשך כל שעות היממה.

האחים שראו כי אביו מלבישו בכתונת פסים החלו לחשוב כי יוסף מתנשא עליהם. ומשכך, לא יכלו לדברו לשלום.

אי לך אח אשר אחיו לא מדברים עמו. כמה אפשר לשאת זאת? ילד חי בבית, עשרה אחים סביבו והוא בודד. הוא חי בין אנשים, אך אחיו לא יכלו דברו לשלום.

[**ספרו** על ילד אחד, שאמו כעסה עליו ולא דיברה אתו כמה ימים. יום אחד הביא לה הבן מקל, ואמר לה, 'אנא ממך אמי, טלי את המקל והכי בי, כי טוב לי מלקות המקל מהמצב בו את לא מדברת אתי.']

מה בכל זאת החזיק אותו בתקופה זו? מה גרם לו להמשיך את שיגרת חייו מבלי ליפול ברוחו? התשובה היא אחת, הוא אמר לעצמו, "**אני יוסף**". אני יוסף קודם שהלבישני אבי כתונת פסים, ואני יוסף לאחר שהלבישני אבי כתונת פסים!...

אני יוסף בבור

מה שקרה אחר כך, ידוע, בבת אחת אחי יוסף דנים אותו כירודף ופוסקים עליו מיתה והוא הושלך לבור. נער הקשור לאביו ואוהב את אחיו, בא אליהם באהבת אחים ומספר להם מה היו חלומותיו, ולא מאמין כי ברגע אחד יכול ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא כפשוטו. הוא מוצא עצמו באחת, בין נחשים ועקרבים המאיימים על חייו, אך הוא לא נשבר. הוא דבק בבורא, מאמין כי הכל מיד ה' וגם שם במעמקים אומר לעצמו, "**אני יוסף**".

אני יוסף גם כשנמכרתי לעבד

כמה מושפל צריך להרגיש אדם כשמוכרים אותו? ובפרט שהדבר נעשה ע"י האחים שלו! ומה התמורה? 20 זוגות נעליים! ולמה הוא נמכר? לעבד... מה אמור היה לעבור לו ליוסף בראש בשעות קשות אלו? מה הוא הרגיש כלפי אחיו כשהשליכו אותו לבור? מה הוא הרגיש בדרכו למצרים? כמה כעסים היה צריך לצבור? כמה פגוע היה אמור לחוש?

אבל לא. הוא לא נפגע, הוא לא מלין על אחיו ואין בו טרונה על איש. הוא ממשיך לחוש את רום מעלתו, וגם בשעות הקשות שלו הוא אומר לעצמו: "**אני יוסף**".

כשיוסף מתגלה לאחיו, הוא מבטא זאת בשני מילים: 'אני יוסף', כמו שנאמר (בראשית מ"ה, ג'): "**וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעֹד אֲבִי חַי?**" ואומר על כך המדרש (מובא ב"נחלי דבש"), '**אני יוסף** קודם שהלבישני אבי כתונת פסים, ואני יוסף לאחר שהלבישני אבי כתונת פסים... **אני יוסף** בבית אבי, **אני יוסף** בבית פוטיפר... **אני יוסף** בבית האסורים, **אני יוסף** על כס המלוכה, ואני יוסף המדבר עמכם עתה. אני הוא ולא שיניתי'.

צמד המילים הללו "אני יוסף", נחקקו לדורות. את ה"אני יוסף" שנאמר בארמונו של יוסף במצרים, ניתן לקחת לטירת חיינו. במהלך חייו כולנו עוברים ניסיונות, וכולנו צריכים ללמוד מהתנהגותו האצילית של יוסף המהווה עבורנו סמל ודוגמא. מעשה אבות סימן לבנים.

שני אנשים

נאמר בתורה: (בראשית כ"ה) "**וַיִּגְדְּלוּ הַתְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שֶׁדָּה, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים**". לגבי עשו נאמר 'איש' שתי פעמים, 'איש יודע ציד איש שדה'. ואילו גבי יעקב לא נאמר איש אלא פעם אחת, 'ויעקב איש תם'.

מה ההסבר? לפי שעשוי היה דו פרצופי, פנים אחרות לו בבית, ופנים אחרות לו בשדה. כמו שפרשו חז"ל, 'איש יודע ציד', שידוע לצוד ולרמות את אביו בפיו. הוא שואלו, 'אבא היאך מעשרין את המלח, היאך מעשרין את התבן? כדי שישבור אביו שהוא מדקדק במצוות. אך פנים אחרות לו כאשר יצא אל השדה, שם עשו הוא עשו, שם הוא 'איש שדה', איש שדה מלחמה. עושה מעשי עשוי ועובר ברגל גסה על איסורי רציחה גזילה וניאוף.

לא כן יעקב, הוא מתנהג בשדה כבבית. איש תם וישר, תוכו כברו וברו כתוכו. לכך נאמר גבי עשו 'איש' פעמיים, וגבי יעקב איש' פעם אחת בלבד. ויוסף שהיה דמות דיוקנו של יעקב, היה אף הוא **איש**, כמו שנאמר: (בראשית ל"ט), "**וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ**". נוהג בכל המצבים באופן אחיד. וכך נאמר, "**וַיְהִי מֵאֵז הַתְּפִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל אֲשֶׁר יָשׁ לוֹ וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגֻלַּל יוֹסֵף וַיְהִי בְרָכַת ה' בְּכָל אֲשֶׁר יָשׁ לוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֵה**" (בראשית ל"ט, ה')

יוסף עמד בצדקתו הן בבית והן בשדה, בכל אשר פנה ובכל מקום שנמצא, היה אותו יוסף הצדיק. הוא לא השתנה בשל המצבים המשתנים בחיים. אלא התנהג בבית כבשדה ובשדה כבבית.

וכמו שמצאנו במדרש רות על הפסוק (רות ב', י"א), "**וַיַּעַן בְּעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגֵד הֲגֵד לִי כָּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתְךָ...**" ואמר, 'הגד הוגד ליי, למה שתי פעמים? אלא, הוגד לי בבית הוגד לי בשדה. כששמע בועז על התנהגותה הנפלאה והישרה של רות, שהיא נאמנה לה' בכל אורחותיה הן בבית והן בשדה, הבין כי ראויה היא לו. ועם תכונות מלכותיות אלו, זכתה להיות אמה של מלכות.

אני יוסף מול אשת פוטיפר

גם כעבד הקשור ומחויב לאדונו החדש, הוא לא שוכח שאמנם הוא עבד לפוטיפר, אך בלבו הוא עבדא דקודשא בריך הוא.

כשהגיע יוסף לבית פוטיפר היה בן שבע עשרה שנה, "והוא נער". כל נער במשבת נעוריו עלול להיסחף לכל פיתוי ולכל דבר שרצונו סוחף אותו לשם. יוסף היה מורס מכל אלה ומרומם על כל תהילה. הוא לא משנה מהנהגותיו ומיראת ה' שהייתה בו בשום שלב. אשת פוטיפר מנסה לשבור את יציבותו בכל טעזקי שבידה, אך הוא בשלו יוסף הצדיק. היא מנסה בטוב וברע, באיומים ובפיתויים והוא לא נכשל. מובא במדרש, 'בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית'. היא משנה את מראיה, מנסה בכה ומנסה בכה, והוא לא משנה את דרכו. וכשהסכנה גברה ונראה שלא יוכל לה, דמות דיוקנו של אביו נראתה לו, והוא ניצל ממנה. וזה שאמר, 'אני יוסף בבית אבי, אני יוסף בבית פוטיפר...!'

לא! לא! לא!

את סוד ההצלחה שלו זוקף המשגיח ר' ירוחם ממיר, לקו אחד שראוי להתבונן בו. נאמר בפסוק: "וימאן | ויאמר אל אשת אדוניו, הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידו, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים". וביאר המשגיח ר' ירוחם, כי אחרי המילה "וימאן" יש קו המפסיק בין המיאון לבין ההסבר שלו למיאון. ובא לומר שכאשר בא לו לאדם ניסיון, דבר ראשון התשובה צריכה להיות, לא! "וימאן". ללא כל נימוק וטעם. אחר כך ניתן לנמק (דעת תורה).

וכבר לימד זאת הרב מפונביז' זצ"ל, כשהיו מבקשים ממנו משהו שלא היה ביכולתו. דבר ראשון היה אומר 'לא! ורק אחר כך נימק. הוא הסביר זאת, שאם קודם יתחיל לדון ולהסתפק, אחר כך אפילו אם יגיד 'לא לא לא', זה לא יעזור.

אני יוסף שלא רמו עיני

קדושתו של יוסף באה לידי ביטוי גם אחרי שעלה לגדולה. כשבירך יעקב את בניו, ליוסף אמר (בראשית מ"ט, כ"ב), "בן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלֵי עֵינֵי בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוּר". ובמדרש מובא, שהיו בנות מלכים המצרות, מבקשות לראות את פני יוסף ולא תלה עיניו באחת מהן והיו משליכות עליו את תכשיטיהן כדי שיתלה בהן עיניו ויביט בהן, והוא, למרות זאת לא היה מבטי בהן. ובזכות זה קנה את עולמו.

מה מחזיק נער צעיר בארץ ניכר ששומר את עצמו מכל זיק של חטא? מה שומר עליו? דבר אחד מלווה אותו. הוא מכיר ברום מעלתו, יודע הוא מאין בא ולאן פניו. התואר הזה שמר על הטוהר הזה, "אני יוסף".

וראה זה פלא, אותן בנות מלכים, לא רק שלא זלזלו בו אלא אף העריכו את אישיותו, והיו אומרות זו לזו, 'זהו איש חסיד, יוסף שלא הלך אחרי מראה עיניו והרהור לבו, כי מראה עיניים והרהור הלב מאבדים את בני אדם מן העולם'. (עי"פ תרגום ירושלמי מ"ט, כ"ב).

כמה עוצמות ניתן לקבל מדברים אלו, ללכת עם האמת ולא להירתע, ומי שלא יבוש מפני המלעיגים עליו לא די שלא יקניטו אותו, עוד יעריכו אותו.

אני יוסף לפני פרעה

ספרו על ר' משה מונטיפיורי, שהיה רגיל לצאת ולהיכנס לפני מלכים ונשיאים. תמיד היה מהלל את העוז והאומץ של יוסף הצדיק בכך שיוסף היה שר במצרים האלילית, מרכז העבודה

זרה באותו תקופה. ארץ של 'הללו עובדי עבודה זרה'. ארץ שבעיר בירתה לא יכול היה משה להתפלל להסרת מכת ברד, כפי שמביא רש"י על הפסוק (שמות ט', כ"ט) "כצאתי את העיר", שבתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים ולא די בכך, אלא שבקשו לגרור את ישראל לאותה עבודת אלילים, וכמו שאמרו חז"ל, 'כשהיו ישראל עובדין את אביהן שבשמים לבדו במצרים, ולא היו משנים לשונם, היו המצרים אומרין להם, 'למה לא תעבדו את אלהי מצרים ויקל עבודתו מכם? משיבין ישראל ואומרין להם, 'וכי שמא עזבו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אלקינו שבשמים, שיעזבו בניהם אחריהם אותו?!

למרות כל זאת, לא בוש יוסף לאמור "את האלוקים אני ירא", ולשים ללעג ולקלס את כל האלילים. אין לך סמל של אמונה ברורה יותר מזו. ואין כתר מלוכה ראוי אלא למי שלא נע ולא נד מאמונתו גם בהיכלי מלכי ארץ עובדי אלילים.

ואף מול פרעה שהחזיק מעצמו שהוא אליל, כמו שנאמר (יחזקאל כ"ט, ג): "אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי". יוסף לא נבהל. הוא מתייצב לפניו ואומר לו, "בְּלִעְדֵי אֱלֹקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרָעָה". לא אתה אלוה כפי שאתה מציג את עצמך, ולא כל אלילי מצרים חשובים בעיני. אלוקים שבשמים הוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים.

איך העז יוסף לעמוד מול פרעה ו"לכפור" בו? איך לא חשש על חייו בעמדו מול מלך רם ונישא בעיני עצמו ולהטיח בו את האמת? זו לא השאלה, זו התשובה, דווקא מתוך האמונה של יוסף במי שאמר והיה העולם, היא שגרמה לו לומר את האמת גם מול מי שחושב אחרת, גם מול פרעה.

אני יוסף אחיכם

כתב ה"אור החיים" הקדוש, 'סמך לומר "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי", לומר, שאפילו בזמן המכירה לא כהתה עין האחוה ממני. תיבת 'אחיכם' בא לומר להם, שלא יפחדו ממנו. כי הוא נשאר אותו יוסף, אין בלבי דבר עליכם, אחים אנחנו. אל לכם לחשוש שאעשה לכם דבר רע, כי גם כשמכרתם אותי ידוע ידעתי כי אתם חשבתם עלי לרעה אך הקב"ה חשבה לטובה. אך לא רק עתה כשרואים כי למחיה שלחני אלוקים להחיות עם רב, אלא אף בזמן המכירה לא כהתה עין האחוה ממני. וזהו, "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי". אז, כמו עתה, אחים אנחנו.

אני יוסף ולא "צפנת פענח"

פרעה שינה את שמו של יוסף וקרא לו "צפנת פענח" כמו שנאמר (בראשית מ"א, מ"א), "וַיִּקְרָא פְּרָעָה שֵׁם יוֹסֵף צַפְנָת פַּעֲנָח". זה היה שמו במצרים וכך כינוהו העם. וכשנפגש עם אחיו אמר להם "אני יוסף", אע"פ שפרעה קורא לי 'צפנת פענח', נשארתי יוסף ולא שיניתי את שמי.

אני יוסף על כס המלוכה

שלמה המלך אמר "כִּי מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לְמִלְךָ פִּי גַם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלַד רָשׁ" (קהלת ד', י"ד), ואמרו חז"ל, "כי מבית ה[א]סורים יצא למלך", זה יוסף שיצא מבית האסורים ומלך. "גם במלכותו נולד רש", שמלך ולא הגביה את עצמו. וכשם שהיה לבו כשהיה חבוש בבית האסורים, כך היה לבו כשהיה שליט על מצרים. וכמו שנאמר: "ויוסף הוא השליט" "הוא המשביר", וכי איני יודע שהוא השליט הוא המשביר? אלא ללמדך שהוא היה בנערותו והוא היה כשמלך. (אגדת בראשית פס"ז ב). אותו ה'לב נשבר' שישב בביתו האסורים, היה כשישב על כסא מלכותו, לא גבה לבו. וזהו, 'אני יוסף על כס המלוכה, ואני יוסף המדבר עמכם עתה. אני הוא ולא שיניתי'.